

Klír, Tomáš

Recentní narušení povrchových tvarů

In: Klír, Tomáš. *Osídlení zemědělsky marginálních půd v mladším středověku a raném novověku*. Klápště, Jan (editor); Měřínský, Zdeněk (editor). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2008, pp. 113-114

ISBN 9788073082512

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127484>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

14. RECENTNÍ NARUŠENÍ POVRCHOVÝCH TVARŮ

(obr. 65)

Vývoj jednotlivých částí areálu se odlišoval, a to především díky jeho velké plošné rozloze (18ha, popř. 25ha) a rozdílným přírodním podmínkám. Pro 16.–17. století je doloženo luční využití části plochy. Zalesnění celého areálu lze spolehlivě doložit od 2.pol.18. století (srv. *kap. 13.1*).

První konkrétní údaje o narušování povrchových tvarů přináší zprávy J. Hellicha z konce 19. a poč. 20. století. Cenné vodítko pro posouzení rozdílu mezi tehdejší a dnešní situací nabízí plán lesního Bauera, který vznikl kolem roku 1890/1900 (obr. 65; *APM, fJH*, inv. č. 13 872).

Tab. 14.01. Korelace objektů zaznamenaných lesním Bauerm a objektů výsledného plánu (obr. 65).

B	Aktuálně	B	Aktuálně	B	Aktuálně	B	Aktuálně	B	Aktuálně
1	1	15	44	29	72	43	106	57	145 + 146
2	9	16	43	30	74	44	110	58	148
3	10	17	45	31	76	45	113	59	151
4	12	18	46	32	78	46	118	60	153
5	166	19	51?	33	-	47	120 či 123	61	156
6	167	20	50	34	80	48	128	62	158
7	13	21	54	35	81	49	129	63	160
8	19 nebo 23	22	55	36	84	50	132	64	162
9	31	23	64	37	87	51	137	—	
10	30	24	63	38	89	52	136		
11	34	25	62 nebo 67	39		53	139		
12	36	26	62 nebo 67	40	92	54	142		
13	41	27	68	41	99+100	55			
14	39	28	69	42	101	56	144		

Pozn.: B – číslo na Bauerově plánu. Aktuální čísla srv. *plán 2*.

Lesní Bauer zakreslil všechny tehdy výrazný vyvýšeniny (tzv. stavební místa) a sníženiny zaplněné vodou (tzv. rybníčky). Objekty, které zaznamenal, lze až na výjimky ztotožnit s některým z objektů evidovaných v současnosti (srv. *tab. 14.01*). Výjimku předsta-

vuje excentricky ležící obj. 33 (dle číslování Bauera plánu). Nic nenaznačuje takové povrchové zásahy, které by v průběhu 20. století vedly k úplnému zahlazení podstatnější části povrchových tvarů v areálu zaniklé vesnice. Vymezení ploch s relikty středověkých dvorů lze považovat za značně spolehlivé a úplné.

Na druhou stranu je pravděpodobné, že některé části areálu byly narušovány a možná i zahlazeny již před koncem 19. století, a proto zde lesní Bauer povrchové tvary nemohl identifikovat. Jedná se především o plochu mezi obj. 80 a 85, kde se nachází zřetelný pozůstatek zaniklé lesní cesty lemované příkopy (obj. 83). Na této ploše by bylo možno předpokládat relikty 1–2 dvorů, které mohly cestě ustoupit nebo být poškozeny při její stavbě. Těto domněnce však odporuje fakt, že těleso cesty vede přímo přes kupu obj. 82, aniž by ji výrazněji ničilo a deformovalo. Obecný soud proto vynést nelze.

Pokud jde o posouzení podmínek pro zachování povrchových tvarů, které jsou degradovanými stavebními destrukcemi, je důležité svědectví *J. Hellicha* (1923, 74–76), neboť informuje o:

- (i) zásazích do vyvýšenin severně a západně od motte, během kterých byly odhaleny základy staveb. Z lesních plánů a popisu lesních zaměstnanců uložených v archivu velkostatku vyplývá, že zasažena by měla být plocha mýcená kolem roku 1890, tedy prostor mezi obj. 36 a 67 v Z řadě, a mezi obj. 92 a 85 ve V řadě (*plán 6*; shluk X – XII, vymezení shluků srv. *plán 3*; *kap. 22*).
- (ii) svých vlastních odkryvech, (i) z nichž mladší (1902) je spolehlivě lokalizovatelný do prostoru shluku I, (ii) starší (1889) patrně také někde do východní řady
- (iii) vykopání stavebního materiálu ze základů staveb na motte; materiál měl být vytěžen beze zbytku a po základech měly zůstat hluboké žlaby (příkopy)
- (iv) rozvážení materiálu z vyvýšenin v prostoru tzv. Císařské paseky (*plán 3*; 5; 6; shluk VII-IX)

Jmenované zásahy z velké části korelují s plochami, kde jsou povrchové tvary méně výrazné a nevytváří koncentrace (*plán 6; obr. 65, 11–14, 15–18; plán 3, shluky V–XII*). Pozůstatky předpokládaných dvorů zde často představují pouze 1–2 izolované a nízké vyvýšeniny na čtvercovém půdoryse, popř. doplněné obtížně vymežitelnou a nenápadnou sníženinou. Protáhlý obdélný tvar zde doložen není.

Silně poškozena byla i plocha motte. Dnešní úroveň jeho temene není původní a je snížena i oproti stavu zaznamenaným Janem Hellichem.

Plocha, ve které měl J. Hellich odkrýt základy jednoho z domů (shluk I), je sice výrazná svými vyvýšenými tvary, ale pouze kupami a plošinami. Obdélný relikv viatedlného domu zde chybí (shluk I).

Dalším nápadným jevem je korelace jednoho z polygonálních lesních úseků (*plán 6; plán 4, dvůr 25*) a zcela zničených objektů ve shluku XIV. Na druhou stranu se zároveň jedná o nejvyšší plochu v areálu lokality. Z toho důvodu může být specifická podoba a zdánlivá nepůvodnost povrchových tvarů vysvětlena i jinými způsoby než jako narušení v důsledku lesních prací.

Další terénní zásahy a úpravy povrchu lokality lze spojit s hloubením odvodňovacích rigolů (obj. 127, 54–55, 79) a zvýšenou lidskou aktivitou v blízkosti cest a lesních průseků (poškozené obj. 9–12, 82, 84).

Shrnutí

Některé části areálu zaniklé středověké vesnice byly opakovaně narušovány, především v důsledku mýcení lesa a budování lesních cest. Výraznost a podoba povrchových tvarů je na mnoha plochách setřena a deformována (*plán 5; 6*). Nelze ale prokázat, že by v některých částech areálu byl terén zahlazen takovým způsobem, že by zmizely i výraznější povrchové tvary, nebo dokonce všechny doklady sídelních aktivit. Tuto variantu pak můžeme zcela vyloučit pro interval mezi koncem 19. století a současností (2007).

Současná heterogenita povrchových tvarů může souviset s kulturními formačními procesy, které se odehrávaly po opuštění vesnice. Zároveň nelze vyloučit, že pramení již ze samotné rozdílné podoby a konstrukčních řešení staveb jednotlivých usedlostí, popř. souvisí s procesem zániku. Každý případ a plochu je třeba posuzovat zvlášť (*kap. 22*).